

Koulut ja liikuntapaikat

Rakennusperintö ja muuttuvat julkiset palvelut

7.10.2021

Museoviraston kuvakokoelmat.

Koulut ja liikuntapaikat-
jokaisen kansalaisen
arkiympäristöä – elämän
monissa vaiheissa

Rakennettu hyvinvointi - valtakunnallinen näkökulma

- Museoviraston Rakennettu hyvinvointi –hanke keskittyy 1900-luvun jälkipuolella rakennettuihin ympäristöihin.
  - tarjoaa kokonaiskuvan erilaisista rakennus- ja ympäristötyypeistä.
  - kuvaa niiden syntyhistorian ja toteutuksen prosesseja, yhteiskunnan määrittelemiä tavoitteita hyvinvoinnin saavuttamiseksi.
  - tarjoaa välineitä, joilla hahmottaa ilmiöitä ja niiden välisiä suhteita.
- > mahdollistaa yksittäisen kohteen sijoittamisen osaksi kokonaisuutta ja kontekstiaan.
- > mahdollistaa kohteen ominaisluonteen ja arvojen laajemman ymmärtämisen.

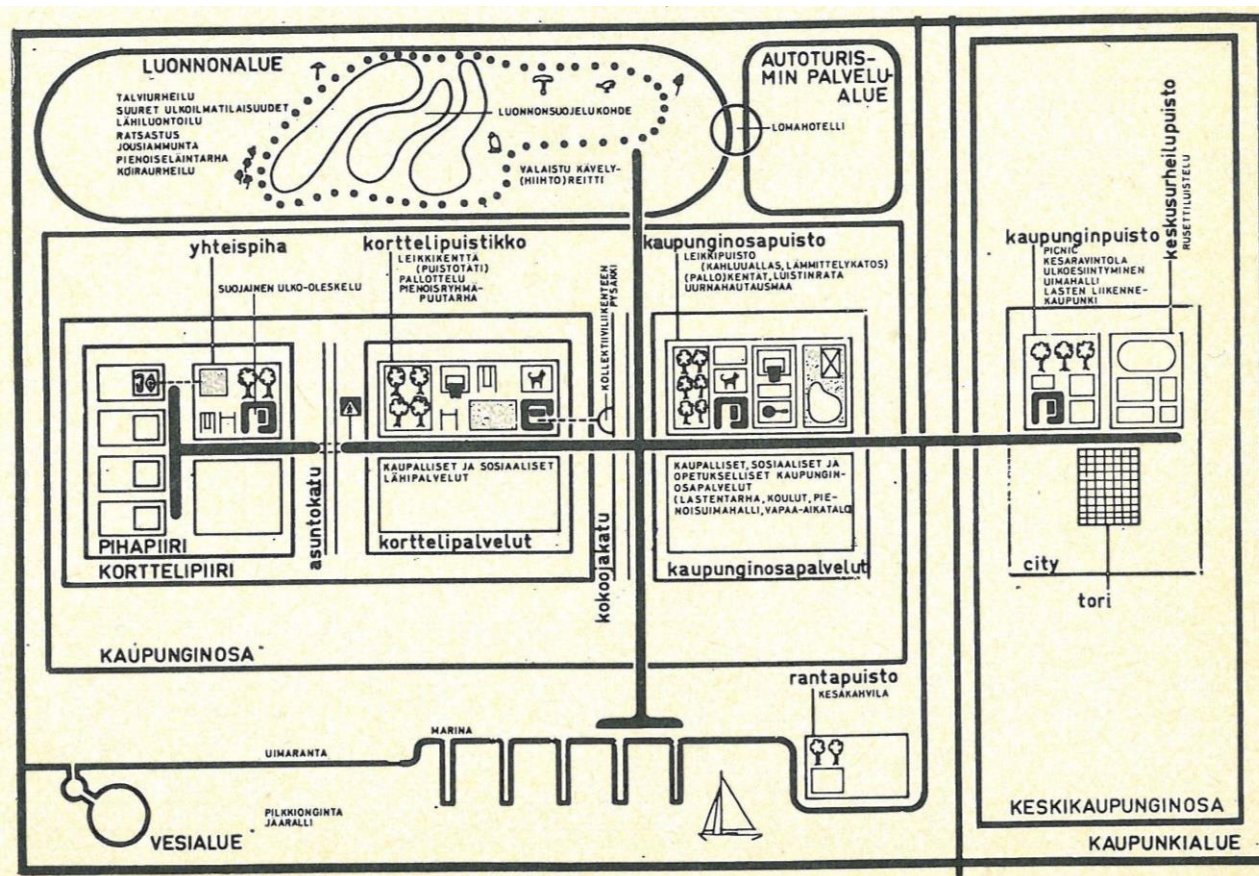

www.rakennettuhyvinvointi.fi

Mitä kertovat hyvinvointi-Suomen rakentamisesta

- tasapuolisesti palveluja kaikille ja kaikkialla
- palvelut lakisääteisiksi, valtio velvoittaa kuntaa rakentamaan
- keskushallinnon = valtion ohjaus: rahoitusta ja normitusta
- palvelut osa yhdyskuntarakennetta
- maankäytön suunnittelu, yleiskaava toimintojen sijoittamisen määrittelijänä

Kuva: Olli Lehtovuori Suomi rakentaa 1970

Koulurakennukset

Kansakoulusta peruskouluun – koulurakennuksia kolmelta vuosikymmeneltä

Koulu on lähellä koteja, lapsia ja yhteisöjä. Koulussa opitaan, ystäväystytään, harrastetaan. Perusopetus on jokaisen lapsen oikeus.

Aihealueen artikkeleissa asiantuntijat jakavat tietoaan: miksi koulu on sellainen kuin se on, miten sitä voi säilyttää, miten korjata, mikä koulussa on arvokasta.

1950-luvulla kansakoulu haluttiin rakentaa jokaisen koululaisen ulottuville. Tyypillisessä koulussa oli monikerroksinen luokkahuonesiipi ja matalampi liikunta- ja juhlasalisiipi. Harjakattoiseen ja tiilirunkoiseen kouluun tehtiin painovoimainen ilmanvaihto. Kun 1950-luku päättyi, maassa oli liki 7000 koulua.

Oppikoulun suosio kasvoi 1960-luvulla kansa- ja kansalaiskoulun rinnalla. Koululaisista suurin osa asui kaupungeissa. Asuinalueille rakennettiin aiempaa matalampia, loivakattoisia ja betonirunkoisia kouluja. Kun 1960-luku päättyi, koulutustaso oli noussut, yli puolet suomalaisista kävi oppikoulun.

Peruskoulujärjestelmä uudisti opetusmenetelmiä 1970-luvulla. Koulutiloista tehtiin avoimia ja muunnettavia. Moduulimitoitettuja teollisesti tuotettuja rakenteita otettiin käyttöön. Matala, syvärunkoinen ja tasakattoinen koulu sai täysin koneellisen ilmanvaihtotekniikan. Kun 1970-luku päättyi, koko maassa sama peruskoulun oppimäärä annettiin kaikille 7–16-vuotiaille.

Tieto kouluista on tarpeen säilyttämisestä ja korjaamisesta päätettäessä. Kolmen eri vuosikymmenen koulujen korjausta valotetaan esimerkein. Korjaaminen on paneutumista rakennukseen ja sen historiaan sekä yksilöllisten korjausratkaisujen etsimistä. Onnistumiseen tarvitaan hankkeen hallintaa: suunnittelijoiden, tutkijoiden, käyttäjien, eri hallintokuntien ja päättäjien yhteistyötä. Yhteisöjen aktiivisuus on edesauttanut koulujen säilyttämistä, tieto rakennushistoriasta on tukenut niiden korjaamista.

Viiden kunnan kouluinventointiesimerkit kertovat miten, milloin ja miksi inventointi on tehty ja miten sitä hyödynnetään. Inventoinnin avulla kunta hahmottaa koulukiinteistöt ja niiden arvot sekä yksittäisinä rakennuksina että osana kokonaisuutta.

AIHEALUE

Koulurakennukset

1940-1950-lukujen koulu: lakeja ja tilastoja

1950-luvun koulutalo – rakenteet ja niiden peruskorjaustarve

1960-luku, koulurakentamisen murroskausi

1960-luvun koulu: lakeja ja tilastoja

1960-luvun koulutalo – rakenteet ja niiden peruskorjaustarve

1970-luku – avotilat ja monikäyttöisyys tavoitteina peruskoulurakennuksissa

1970-luvun koulu: lakeja ja tilastoja

1970-luvun koulutalo – rakenteet ja niiden peruskorjaustarve

Aina ajan tasalla – kuinka koulukiinteistöjen tila kartoitettiin Oulussa

Espoon koulujen sektori-inventointi

Koulujen talotekniikka korjaushankkeessa

Koulun korjaushankkeen hyvä hallinta

Kyläkouluista lähiökouluihin 1945–1960

Lämpö, vesi ja ilmanvaihto 1950-luvun kouluissa

Lämpö, vesi ja ilmanvaihto 1960-luvun kouluissa

Lämpö, vesi ja ilmanvaihto 1970-luvun kouluissa

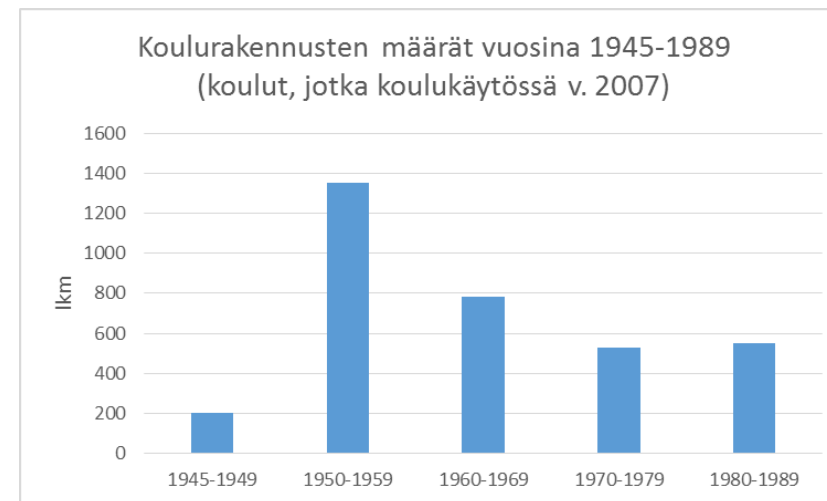
Martinlaakson koulu

Martinlaakson koulun rakennushistoriallinen selvitys

Koulurakentaminen tilastoissa

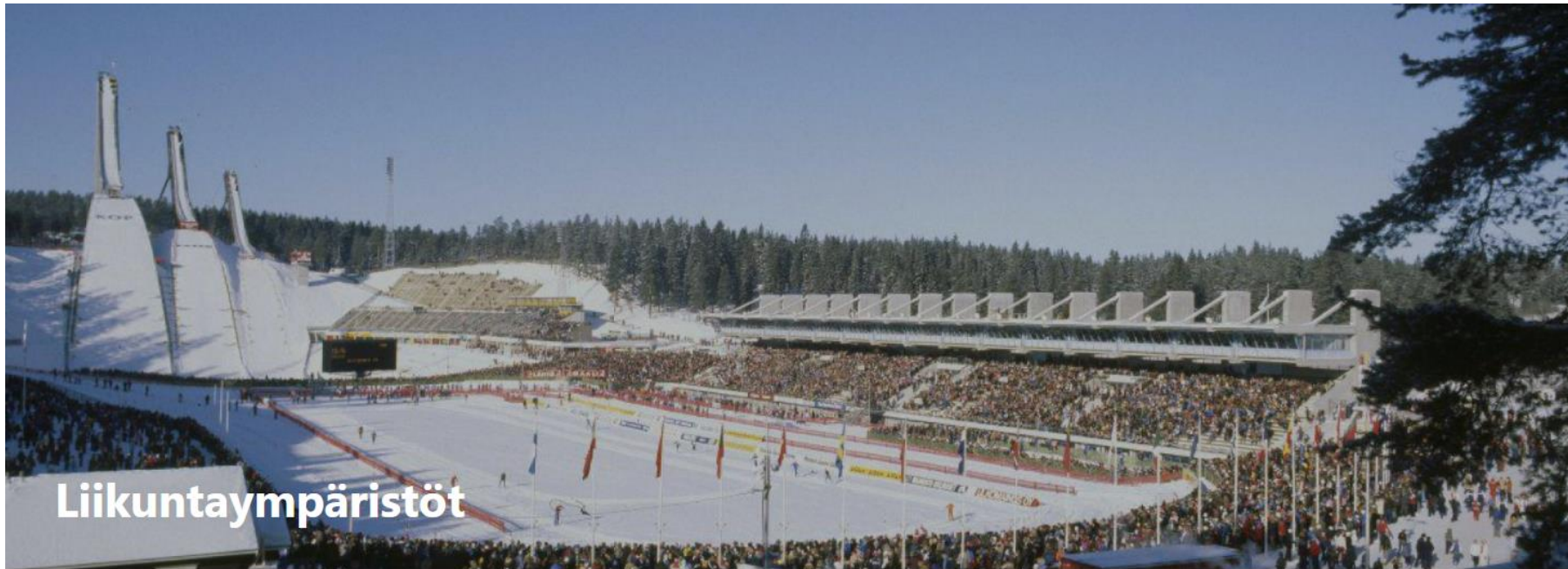
- kansa- ja oppikoulujen rakentaminen 1950-luvun ilmiö
- peruskoulu-uudistus 1972 alkaen
- lähiöiden rakentaminen 1970-luvulla
- suojeluharkinta ajankohtaista, mm. muuttotappioalueilla jo runsaasti purku- ja uudelleenkäyttöhankkeita

Koulurakentaminen – ilmiön piirteitä

- Pääosin vahvasti valtion ohjaamaa rakentamista
  - Tilanormit, valtionapu ja sen rajoitukset
- Peruskoulu toi mukanaan uudisrakentamista, vanhojen koulujen perusparantamista ja lisärakentamista sekä muutoksia määräyksiin ja ohjeisiin
- Toiminnallinen kehitys
  - Erikoisluokat, uudet opetusmuodot, monikäyttöisyyden lisääntyminen
- Koulu aktiivinen toiminnallinen osa yhdyskuntaa (korttelikouluista koulukeskuksiin), lähiyhteisön käytössä
- Ulkoalueet

Liikuntaympäristöt

Suomessa on aina liikuttu luonnonympäristöissä. Kaupungistuminen ja lisääntynyt vapaa-aika vauhdittivat liikuntaympäristöjen rakentamista. Niistä on tullut oleellinen osa jokapäiväistä elinympäristöämme ja rakennettua maisemaamme.

Liikuntapaikkojen suunnittelun ja rakentamisen aloitteentekijöinä ja asiantuntijoina ovat lajien aktiivit, järjestöt ja seurat olleet ratkaisevia. Kunnat ovat investoineet liikuntapaikkarakentamiseen. Valtion tuki on vuosikymmeniä ollut keskeinen liikuntapoliittinen väline. Sillä on tuettu liikunnan kansalaistoimintaa, opastettu rakentamista, linjattu liikuntakulttuurin kehitystä sekä liikuntatieteellistä tutkimusta.

Hyvinvointi-Suomen liikuntaympäristöt -tietokanta

Sivustolla on julkaistu Museoviraston tekemä inventointi Hyvinvointi-Suomen liikuntaympäristöt. Inventointitietoa on 38 eri kunnasta, alueita on yhteensä 80 ja kohteita yli 600.

Aineisto on tallennettu vuosina 2011–2013 Museoviraston ja Liikuntatieteellisen Seuran Hyvinvointi-Suomen liikuntaympäristöt -hankkeessa opetus- ja kulttuuriministeriön tuella. Tietoja ei päivitetä eikä mahdollisia virheitä tai puutteita korjata.

[Hyvinvointi-Suomen liikuntaympäristöt -tietokanta](#)

AIHEALUE

Liikuntaympäristöt

Hyvinvointi-Suomen liikuntaympäristöt

Liikuntaympäristöt kulttuuriperintönä – opas arviointiin

Liikuttavat ympäristöt

Jaa sivu

Liikuntaympäristöt - ilmiön piirteitä

- Liikuntalaki 1980 - päävastuu kunnille
- Kunta rakentaa kuntoiluun soveltuvia ja helposti saavutettavia liikuntapaikkoja (peli- ja leikkialueet, pallo- ja yleisurheilukentät, voimistelu- ja palloilusalit, uimalat ja uimahallit, valaistut ulkoilureitit).
- Kunnalliset liikuntapaikat lähelle oppilaitoksia, koulujen salit ja kentät auki koulupäivien jälkeen lähialueiden ja -asukkaiden harrastuskäyttöön.
- Liikuntaympäristöjen suunnittelu alkaa asuinkorttelista ja ulottuu kunnan kattavaksi järjestelmäksi = asuinkorttelin leikkipaikoista kouluihin, laajoihin liikuntapuistoihin ja virkistysalueisiin asti.
- Laajimmat viherverkostot kunta- ja maakuntarajat ylittäviksi (kansallispuistot).

Hilkka Högström. Museovirasto.

Valtakunnallisia hyviä peruseriaatteita

- liikuntaympäristöjen ja –rakennusten monikäyttöisyys, saavutettavuus ja tasa-arvoisuus
- kohteet (huippu-) urheilun mutta myös eri-ikäisten arkiliikunnan, ympärivuotisuuden ja erilaisten yleisötapahtumien näyttämöiksi tiheään asuttujen alueiden lähelle.
- Hyvinvointi-Suomen liikuntaympäristöt:
- [Liikuntaympäristöt - tervetuloa \(nba.fi\)](https://nba.fi)

Nuorta ja jo uhanalaista

- Yhdyskuntarakennetta tiivistetään, haetaan vapaata tonttimaata myös kartassa vihreällä esitetyiltä liikunta- ja virkistysalueilta
- Kuntaliitoksissa kuntien palvelu- ja yhdyskuntarakennetta uudistetaan.
- Lähikouluja liikuntasaleineen ja -kenttineen lakkautetaan, kouluja puretaan
- Kuntatalous heijastuu liikuntarakennuksiin ja puistoihin, tarkoituksenmukainen ylläpito, korjaus ja säilyttäminen vaakalaudalla

Eväitä eteenpäin - toimivia käytäntöjä inventoinneista korjaushankkeisiin

- Inventoinnit
  - Kokonaiskuva ja –näkemys temaattisesti ja alueellisesti
  - Kouluinventointien kytkeminen palveluverkostotarkasteluihin – kokonaisvaltainen käytön, kunnon, aseman yhdyskuntarakenteessa ja kulttuurihistoriallisten arvojen näkökulmien tarkastelu tarpeen (esimerkiksi Oulu)
  - Arviointi vain yksittäiskohteina saattaa jättää olennaisia näkökulmia varjoon
- Yhteistyötä rakennusperintöviranomaisten, rakennusvalvonnan, tilakeskuksen ja opetustoimen kesken
- Yhteisöllistä identiteettiarvoa kannattaa käyttää hyväksi
- Valtakunnallisen kehityksen tarkastelu (Rakennettu hyvinvointi) auttaa hahmottamaan koko maan kattavia ilmiöitä
- Korjaushankkeen hyvä hallinta – asiantuntevat kuntotutkimukset, tieto kohteen muutos- ja korjausvaiheista, muut selvitykset, tieto päätöksenteon pohjana

Kiinteistötyökalu / Liikelaitos Oulun Tilakeskus

INVENTOINTITYÖKALU

”Mahdollisuus tarkastella kiinteistöjä moniarvoisemmin, kulttuurihistorialliset ja arkkitehtoniset arvot osaksi kiinteistöjen arvon määrittelyä ja korjausten toteutusta. Koulurakennusten arvostus on lisääntynyt ja ymmärrys koulurakennuksista identiteetin luojina kasvanut.”

Kuntaliitos 2013, tarve saada kiinteistöomaisuudesta kokonaiskuva (lähes 100 koulukiinteistöä)

Tietoa tuotettiin neljältä osa-alueelta

- 1) rakennusten teknisistä ominaisuuksista ja ylläpidosta
- 2) sijainnista palveluverkossa suhteessa kaupunkirakenteeseen ja käyttäjiin
- 3) tilojen käyttötarkoituksen mukaisesta toiminnallisuudesta
- 4) kulttuurihistoriallisesta ja arkkitehtonisesta arvosta.

Kulttuurihistorialliset ja arkkitehtoniset arvot sisällytettiin teknisten, palveluverkkoon ja toiminnallisuuteen liittyvien arvojen rinnalle pisteyttäen. Pisteytys perustui koulurakennusten inventointiin.

Työkalu käytössä 2015-

Rekolan koulu, Vantaa

1950-luvun koulu,
edelleen toimiva ja
käyttökelpoinen

Roihuvuoren ala-aste,
Helsinki

1960-luvun koulu purku-
uhan alla korjattiin
käyttöön

Sirkkaliisa Jetsonen

Mitä opimme rakennetun hyvinvoinnin hankkeista - arvot puntarissa

- Ominaisuuksia ja piirteitä, jotka aikanaan asetettu yhteisiksi tavoitteiksi, niin toiminnallisia, sisällöllisiä kuin yhteiskunnallisiakin, voi ja tulee käyttää argumentoinnissa.
- Paikallisen kohteen merkitys osana valtakunnallista kokonaisuutta.
- Auttaa inventointien ja rakennushistorian selvitysten suunnittelussa ja toteutuksessa.
- Auttaa maankäytön suunnitteluun liittyvää viranomais- ja lausuntotyötä sekä suojelutarpeiden arviointia.
- Tukee ennakoivaa osallistumista ja yhteistyötä muutostilanteissa ja korjaamisen sekä säilyttämisen hyvissä käytännöissä.
- Tukee arvostamista ja säilyttämistä sekä perustelujen ja arvojen puntarointeja.

- Hyvinvointiyhteiskunta on järjestelmällisesti ja tavoitteellisesti rakennettu. Maankäyttökin on kulttuuriperintöä.

KIITOS!
Voikaa hyvin!

Museoviraston kuvakokoelmat.